

Advies over de impact en het beheer van verwilderde katten

Adviesnummer:	<u>INBO.A.3609</u>
Auteur(s):	Kristof Baert, Jim Casaer, Tim Adriaens, Koen Van Den Berge
Contact:	Niko Boone (niko.boone@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	e-mail op datum van 20 juli 2017
Geadresseerden:	S.A.R. Milieu- en Natuurraad Vlaanderen T.a.v. Kathleen Quick Kliniekstraat 25 1070 Brussel kathleen.quick@minaraad.be
Cc:	S.A.R. Milieu- en Natuurraad Vlaanderen Jan Verheeke (Jan.verheeke@minaraad.be)

Dr. Maurice Hoffmann
Administrateur-generaal wnd.

Aanleiding

Op 3 februari 2011 stelde de Minaraad een advies vast over het voorontwerp van *Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het Besluit van de Vlaamse Regering van 18 januari 1995 betreffende de organisatie van het jachtexamen en van het Besluit van de Vlaamse Regering van 30 mei 2008 houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder de jacht kan worden uitgeoefend*. In §18 en §19 van dat advies stelde de Minaraad vast dat de nodige wetenschappelijke onderbouwing ontbrak om een degelijke beslissing te kunnen nemen over de bestrijding van verwilderde katten.

In de Permanente Werkcommissie Jachtbeleid werd de kwestie terug aan de orde gesteld, naar aanleiding van de publicatie van de studie van Steen (2016) 'Katten in de Nederlandse Natuur'. Er is bij verschillende partijen in de Minaraad interesse om dit onderwerp verder te behandelen en tot aanbevelingen te komen, op voorwaarde dat deze kunnen worden gestoeld op wetenschappelijke onderbouwing.

Vraag

1. Bestaan er studies over de potentiële impact van (verwilderde) katten op de wilde fauna in Vlaanderen en wat is de synthetiserende conclusie van een literatuurstudie in dit verband?
2. Is er wetenschappelijke literatuur beschikbaar over de wenselijkheid van beheersmaatregelen op het terrein naast en bovenop het sterilisatiebeleid dat vanuit Dierenwelzijn geïnstigeerd zou worden?
3. Is er een wetenschappelijk verantwoorde evaluatie beschikbaar van bestaande literatuur over de mogelijke beheerstrategieën en –maatregelen voor een populatieregulering van verwilderde katten?

Antwoord

1 Impact van kattenpredatie

Er bestaan geen specifieke studies over de impact van katten op de wilde fauna in Vlaanderen. Uit de literatuur blijkt dat katten verantwoordelijk zijn voor het vangen van allerlei prooien. Met iets meer dan een miljoen 'huiskatten' in Vlaanderen (FOD economie 2016) en een ongekend aantal 'verwilderde katten' zullen bij ons dus ook jaarlijks grote aantallen prooidieren gevangen worden.

Het onderscheid tussen wat strikt genomen als 'huiskat' dan wel als 'verwilderde kat' (d.i. volledig onafhankelijk van de mens) beschouwd moet worden, is in de praktijk niet te maken. In het dichtbevolkte Vlaanderen, gekenmerkt door lintbebouwing en verspreide landelijke bewoning, is er veeleer sprake van een gradueel onderscheid, waarbij het gros van de katten veeleer tot een brede middencategorie ('zwerfkat') behoort (Van Den Berge, 2009). Klassiek wordt de term 'verwilderde kat' gebruikt voor katten die, in een variabel tijds patroon, zich af en toe of regelmatig in het veld en de natuur ophouden en er jagen. Om de predatie-impact na te gaan op populatieniveau van de respectievelijke prooisorten is er echter nood aan specifieke studies.

Naast het op het eerste zicht nadelige effect van de predatie zijn er mogelijk ook een aantal positieve punten aan verbonden. Het grootste aandeel van kattenprooien blijkt te bestaan uit zoogdieren. Voor een groot deel gaat het over 'muizen', vooral woelmuizen en ware muizen, en vermoedelijk ook jonge bruine ratten. Hierdoor dragen katten deels bij tot de bestrijding

van sommige pestsoorten. Daarnaast blijft, door de predatie op een aantal generalisten, mogelijk meer voedsel over voor de soorten die het moeilijker hebben. Predatie door katten kan zo de voedselconcurrentie positief beïnvloeden voor kwetsbare soorten (Steen, 2016).

In een eerder advies maakte het INBO een beknopte review van literatuur over de impact van de kat op de biodiversiteit (Van Den Berge, 2011). Dat geïntroduceerde katten een impact kunnen hebben op eilanden is uitvoerig gedocumenteerd in de literatuur (voor een review zie Medina *et al.* (2011)). Er zijn ook veel voorbeelden van herstel van endemische soorten na het verwijderen van katten op eilanden of het voor katten ontoegankelijk maken van bijvoorbeeld zeevogelkolonies via fencing. Ter illustratie: volgens gegevens van IUCN rode lijsten waren katten op eilanden betrokken bij 14% van de recente gevallen van wereldwijd uitsterven en vormen ze de belangrijkste bedreiging voor 8% van de ernstig bedreigde soorten vogels, zoogdieren en reptielen op eilanden (Medina *et al.*, 2011). Op het vasteland is de impact van katten minder eenduidig.

Loss *et al.* (2013) voerden een systematische review uit van de wetenschappelijke literatuur over de impact van predatie door verwilderde katten op vogels en zoogdieren in de Verenigde Staten. Op basis van simulaties, gebaseerd op gepubliceerde casestudies van predatie door katten, kwamen ze tot de conclusie dat katten jaarlijks 1,3 – 4,0 miljard vogels en 6,3 – 22,3 miljard zoogdieren doden en dat verwilderde katten verantwoordelijk zijn voor het merendeel (69%) van de mortaliteit bij deze soorten. Ze geven aan dat deze schatting voor Europa lager kan liggen aangezien de Europese fauna historisch altijd predatie door wilde kat (*Felis sylvestrus*) gekend heeft en prooien daarom minder naïef zijn. Wilde kat is echter zeer zeldzaam in Vlaanderen en komt in lage dichtheden voor. Het is daarom eerder onwaarschijnlijk dat populaties van prooidieren ooit gewend geraakt zijn aan hoge densiteiten van roofdieren zoals vrijlevende katten (Loss *et al.*, 2013). De auteurs komen tot de conclusie dat verwilderde katten een significante bron zijn van mortaliteit voor vogels en zoogdieren in de VS, veel hoger dan andere antropogene oorzaken van mortaliteit zoals het verkeer. Ze pleiten voor interventie om deze impact te verminderen. Om na te gaan of dergelijke conclusie ook voor Vlaanderen geldt, is specifiek onderzoek nodig. De impact van predatie door katten op prooidieren wordt ook sterk beïnvloed door de habitatstructuur, waarbij algemeen predatie door verwilderde katten op kleine prooidieren toeneemt naarmate gebieden een meer open vegetatiestructuur hebben (McGregor *et al.*, 2015). De impact van kattenpredatie in natuurgebieden met complexere vegetatiestructuur zou dan gedifferentieerder kunnen zijn.

Een synthetiserende conclusie van literatuur sluit aan bij wat Steen (2016) stelt:

- De aantallen huiskatten en verwilderde katten hebben door de hoge aantallen en hoge populatiedichtheid een ecologische impact.
- Predatiedruk vormt maar bij een beperkt aantal soorten een probleem.
- Concurrentie tussen kat en andere predatoren komt voor, maar lijkt geen belemmering te vormen voor inheemse carnivoren.
- De aantallen prooien geven geen juiste indicatie van de ecologische impact van katten. Sommige soorten zijn immers beter bestand tegen predatie dan andere. De ecologische impact op een systeem zal alleen te bepalen zijn als naar het effect op specifieke soorten wordt gekeken en niet aan de hand van kwantitatieve algemene gegevens voor het aantal prooien in een hele regio

2 Wenselijkheid van bijkomende beheersmaatregelen

Het sterilisatiebeleid van de Vlaamse overheid¹ bepaalt dat sinds 2014 alle katten (katers en kattinnen) die verkocht of weggegeven worden, met uitzondering van dieren bestemd voor de kweek bij erkende kwekers of voor het buitenland bestemd zijn, gecastreerd of gesteriliseerd en geïdentificeerd moeten worden. Met de geplande aanvulling dat alle katten voor de leeftijd van 5 maanden gecastreerd en geïdentificeerd zullen moeten worden, is het beleid vrij uniek. Omdat de invoering van deze maatregelen recent is, is het effect ervan nog niet in te schatten. Het succes van deze maatregelen zal vooral afhangen van de mate waarin ze opgevolgd of afgedwongen zullen worden. Een doorgedreven sterilisatiebeleid zal ongetwijfeld de populatie katten (huiskatten, zwervkatten en verwilderde katten) doen afnemen. Momenteel is het dus niet duidelijk of andere (extra) beheersmaatregelen gewenst zijn.

Het INBO stelde eerder al een dubbele aanpak voor om de impact van katten op de biodiversiteit aan te pakken (Van Den Berge, 2011). Die bestaat er in de impact van huiskatten enerzijds zo sterk mogelijk te beperken door voorlichting aan de eigenaars en het meer binnenshuis houden van de dieren, en anderzijds door zoveel mogelijk zwervkatten weg te vangen. De toen vermelde problematiek van het kunnen herkennen of identificeren van huiskatten die gevangen zouden worden, is ondertussen opgelost door de verplichte identificatie en registratie van huiskatten. Gevangen katten die niet geïdentificeerd kunnen worden, kunnen dan beschouwd worden als zwervkatten. Deze komen dan in aanmerking voor adoptie of euthanasie.

In hetzelfde advies stelden we ook dat “een verdere stap, met het oog op het maximaal laten uitdoven van de continue en repetitieve input van telkens nieuwe zwervkatten, kan erin bestaan de katten die als huisdier worden gehouden zoveel mogelijk te laten steriliseren”. Ook dit is ondertussen geïmplementeerd in de nieuwe wetgeving.

Door de recente wetgeving is het in de praktijk inzetten op een dubbele aanpak waarbij ook invulling gegeven wordt aan het wegvangen van zwervkatten met levendvangkooien, haalbaarder en zinvoller geworden.

3 Mogelijke beheerstrategieën en –maatregelen

Zoals in het vorige INBO-advies (Van Den Berge, 2011) gesteld, is er in wetenschappelijke kringen een behoorlijke consensus gegroeid dat, zeker als het gaat om het realiseren van een van de primaire doelstellingen zoals het milderen van de omvang van hyperpredatie², de TNR-methode (trap neuter release) haar doel volledig voorbijschiet (cf. Dauphiné & Cooper (2011) en referenties daarin). Daartegenover blijkt het definitief verwijderen van individuele zwervkatten wel resultaat te boeken, voor zover men tegelijk ook niet langer in extra voedsel blijft voorzien voor de resterende zwervkatten, wat het opzettelijk dumpen van nieuwe katten stimuleert (Van Den Berge, 2011).

De impact op de populatiedynamica op zich is niet afhankelijk van de manier waarop een dier definitief uit de populatie verwijderd wordt, wel van welk dier (leeftijd, geslacht) en wanneer. Daarnaast spelen bij de keuze van een methode voor het definitief verwijderen van dieren uit een populatie ook tal van andere elementen zoals de technische en praktische haalbaarheid van de maatregel, de kost van de maatregel, de mogelijke ecologische neveneffecten ervan

¹ Koninklijk besluit van 3 augustus 2012 betreffende het meerjarenplan voor de sterilisatie van huiskatten (<https://www.vlaanderen.be/nl/natuur-en-milieu/dieren/castratie-identificatie-en-registratie-van-katten>)

² Het overmatig optreden van predatie ten gevolge van een onnatuurlijke hoge predatordichtheid.

en de mate waarin de maatregel maatschappelijk zowel als door de potentiële uitvoerder gedragen wordt. Conflicten over hoe soorten beheerd moeten worden, kunnen ontstaan wanneer verschillende groepen in de maatschappij verschillende houdingen hebben ten opzichte van de aanvaardbaarheid van beheermaatregelen (Sponarski *et al.*, 2015).

Op 1 augustus 2017 is in opdracht van de Dienst dierenwelzijn een studie opgestart om een model dat reeds bestaat voor zwerfhonden aan te passen voor het evalueren van beheeropties voor katten in Vlaamse steden en gemeenten. Dit model zal een beoordeling mogelijk maken van het welzijn van katten in asielen, op straat en bij gezinnen. Het zal daarnaast ook inzicht moeten verwerven in het effect van verschillende managementscenario's (bijvoorbeeld vermindering van instroom van katten, meer katten afvangen, meer adopties, meer euthanaseren, meer terugplaatsen) op het aantal, het welzijn en de veroorzaakte overlast door katten, en de gerelateerde kosten. Met het Vlaamse kattenmodel en een handleiding zullen lokale overheden zelf het model kunnen toepassen op de subpopulaties katten in hun stad of gemeente. Het resultaat van deze studie zal moeten bijdragen aan de evaluatie van de verschillende beheerstrategieën en – maatregelen.

Referenties

- Dauphiné N. & Cooper R.J. (2011). Pick One : Outdoor Cats or Conservation, the fight over managing an invasive predator – *The Wildlife Professional* 5 (1) : 50-56
- FOD economie. 2016. Belgische gezinnen spenderen 1,3 miljard euro aan huisdieren in 2014 http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/organisatie/statbel/informatie/statbel/in_de_kijker_arc_hief/In_de_kijker_2016/20160825_honden_en_katten_in_2014.jsp
- Loss, S.R., Will, T., Marra, P.P., 2013. The impact of free-ranging domestic cats on wildlife of the United States. *Nat. Commun.* 4, 1396
- McGregor, H., Legge, S., Jones, M.E., Johnson, C.N. (2015) Feral Cats Are Better Killers in Open Habitats, Revealed by Animal-Borne Video. *PLoS ONE* 10(8): e0133915. doi:10.1371/journal.pone.0133915
- Medina F. M., Bonnaud, E., Vidal, E. (et al.) (2011) A global review of the impacts of invasive cats on island endangered vertebrates. *Global Change Biol.* 17, 3503–3510.
- Scott R. Loss, S.R., Will, T., Marra, P.P. (2013) The impact of free-ranging domestic cats on wildlife of the United States. *Nature Communications* 4, Article number: 1396 (2013). doi:10.1038/ncomms2380
- Sponarski, C.C., Vaske, J.J. Bath, A.J. 2015 Difference in Differences in Management Action Acceptability for Coyotes in a National Park. *Wildlife Society Bulletin*. March 2015. 1 - 9.
- Steen A. 2016 *Katten in de Nederlands Natuur*. Afstudeeropdracht Bos en natuurbeheer. Hogeschool VHL.
- Van Den Berge K. 2009. Populatieregeling verwilderde katten na 2010 : beknopt literatuuronderzoek met het oog op bepaling van de verdere strategie - Advies van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO.A.2009.72 <https://data.inbo.be/pureportal/files/2208014/INBO.A.2009.72.pdf>
- Van Den Berge K. 2011. Advies betreffende de impact van zwerfkatten op de biodiversiteit - Advies van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO.A.2011.68 <https://data.inbo.be/purews/files/2225376/INBO.A.2011.68.pdf>